

I UVOD

Prihvatajući obaveze iz Protokola UN za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Konvencije UN-a o pravima djeteta sa njenim fakultativnim protokolima, Konvencije Vijeća Evrope za borbu protiv trgovine ljudima;

opredjeljeni i posvećeni implementaciji Strategije Evropske unije o pravima djeteta, Strategiji za suprostanavljanje trgovini ljudima u BiH _____ godina i Akcionog plana Republike Srpske za sprovedbu Strategije za suprostanavljanje trgovine ljudima u BiH _____ godina,

imajući u vidu posljedice koje svako oblik zloupotrebe i iskorištavanja djeteta ostavlja na rast, razvoj o odrastanje djeteta;

u cilju unapređenja i jačanja referalne saradnje nadležnih institucija u Republici Srpskoj u borbi protiv trgovine djecom kroz prevenciju, proaktivnu identifikaciju, podršku i zaštitu djece (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske
Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske
Ministarstvo prosvjete u kulture Republike Srpske
Minsitarstvo porodice, omladine I sporta Republike Srpske
Okružno tužilaštvo Republike Srpske

U Banaj Luci, dana _____ 2024. Godine

p o t p i s u j u

PROTOKOL

za prevenciju, proaktivnu identifikaciju i referalno djelovanje u slučajevima trgovine djecom

Za zaštitu djece od iskorištavanja u svrhu trgovine ljudima neophodno je uspostaviti sistem koji će djelovati preventivno u smislu sprečavanja svih vidova zloupotrebe djece i istovremenu omogućiti da se u svim slučajevima iskorištavanja pokrene efikasan i koordinisan postupak koji prekida iskorištavanje djeteta, štiti dijete od daljeg iskorištavanja i obezbjeđuje odgovarajuću intervenciju za oporavak i dalji bezbjedan rast i razvoj djeteta.

Osnovna svrha ovog Protokola je unapređenje društvene brige za svako dijete u Republici Srpskoj koje je u visokom riziku ili je izloženo nekom od oblika iskorištavanja, na način da mu se kroz djelovanje nadležnih institucija i službi osigura adekvatna i sveobuhvatna podrška, pomoć i zaštita.

Protokolom se definišu osnovni pojmovi koji se odnose na trgovinu djecom, određuju osnovni principi na kojima se zasniva, definišu osnovni i posebni ciljevi u postupanju, utvrđuju obaveze i odgovornosti nadležnih institucija i službi koje po svom mandate preduzimaju mjere u aktivnosti u zaštiti djece od iskorištavanja.

Postupajući u skladu sa odredbama Protokola, u svim aktivnostima nadležne institucije i službe će:

1. Pristup prema djeci (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima zasnivati na ljudskim pravima poštujući prvenstveno obaveze koje proističu Konvencije UN o pravima djeteta
2. Sve aktivnosti poduzimati u najboljem interesu djeteta, uz najveću brigu i zaštitu koja je prijeko potrebna za dobrobit djeteta, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete; mišljenje djeteta - koji se mora ozbiljno razmotriti u skladu sa godinama i zrelošću svakog pojedinog djeteta; specifičnosti situacije i opcije dostupne u tom kontekstu. Najbolji interes djeteta procjenjuje se na individualnoj osnovi, kroz pristup prilagođen djetetu (potencijalnoj) žrtvi trgovine ljudima.
3. Privatnost i lične podatke djeteta (potencijalne) žrtve trgovine ljudima štiti u svim fazama njegove zaštite. Nikakvi podaci ili bilo koje drugo obilježje, odnosno karakteristike djeteta, koje bi mogle otkriti ili indirektno omogućiti otkrivanje identiteta djeteta (potencijalne) žrtve, uključujući fotografiju, podroban opis djeteta ili djetetove porodice, imena ili adrese članova porodice djeteta, zvučne ili videozapise i sl. neće biti dostupni javnosti, bilo putem medija ili na drugi način, osim u posebnim okolnostima radi pronalaska nekog od članova porodice djeteta žrtve ili da se na drugi način osigura dobrobiti i najbolji interes djeteta.
4. U slučajevima kada starosna dob (potencijalne) žrtve trgovine ljudima nije poznata i ne može se odrediti, a postoje opravdani razlozi koji navode da je (potencijalna) žrtva djeteta, sa takvom osobom će postupati kao sa djetetom i dodjeliti mu posebne mjere zaštite sve dok se konačno ne utvrdi njegova starosna dob.
5. U svim postupcima u kojima se odlučuje o pravima djeteta (potencijalne) žrtva trgovine ljudima, postupati po principu hitnosti .

II ZNAČENJE POJEDINIH IZRAZA

Svi izrazi u ovim Protokolu imaju jednako rodno značenje, bez obzira da li se koriste u muškom ili ženskom rodu i odnose se podjednako na muški i na ženski rod. U smislu ovog Protokola pojedini upotrijebljeni izrazi imaju sljedeće značenje:

Dijete je osoba koja nije navršila 18 godina života.¹

Trgovina djecom jeste vrbovanje, prevez, prebacivanje, predaja, prodaja, kupovina, posredovanje u prodaji, skrivanje, držanje ili prihvatanje djeteta radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prisiljavanje na prosjačenje, služenje, uspostavljanja ropškog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja.² Na postojanje krivičnog djela trgovine djecom irelevantna je činjenica da li je upotrijebljeno određeno sredstvo prisile.

Eksploatacija predstavlja minimum iskorištavanja drugih putem prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, prinudnog rada ili pružanja usluga, prinudnog prosjačenja, prinudnog braka, ropstva ili postupaka sličnim ropstvu, služenja pod prinudom ili uklanjanja organa, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa. radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja.

Seksualna eksploatacija djeteta je oblik seksualnog zlostavljanja djece u kojem osoba(e), bilo koje dobi, iskorištava neravnotežu moći kako bi prisilila ili navela dijete na seksualnu aktivnost u zamjenu za nešto što je dijete dobilo i/ili vršenje ili omogućavanje zlostavljanja.

Preliminarna identifikacija (potencijalne) žrtve trgovine ljudima aktivnost odnosno skup aktivnosti koje preduzimaju državne i nedržavne institucije koje dođu u neposredni kontakt sa djetetom za koje imaju sumnju da se radi o žrtvi trgovine ljudima. Preliminarne identifikacije sastoji se od prepoznavanja **indikatora koji mogu ukazivati da se radi o eksploataciji djeteta i/ili inicijalnog razgovora**. U slučaju prisustva elemenata sa liste indikatora djetete će biti predmet inicijalnog razgovora.

Formalna identifikacija je postupak koji sprovodi tužilaštvo na osnovu formalnog intervjua sa djetetom (potencijalnom) žrtvom trgovine ljudima i na osnovu kvalifikacije djela.

Dijete potencijalna žrtva trgovine ljudima je svaka osoba do 18 godina starosti za koju postoji osnovana sumnja da može biti žrtva trgovine ljudima, ali koja nije formalno identifikovana od strane relevantnih državnih organa kao žrtva trgovine ljudima.

Dijete žrtva trgovine ljudima je dijete koje je postalo predmetom trgovine ljudima u smislu definicije trgovine ljudima.³

Najbolji interes djeteta je trostruki koncept koji se sastoji od materijalnog prava, temeljnog tumačenja pravnog principa i proceduralnog pravila. Najbolji interes djeteta je *materijalno pravo* koje znači da se kod donošenja odluke/a u vezi s djetetom, mora procijeniti i utvrditi njegov najbolji interes koji ima prednost nad bilo kojim drugim interesima trećih strana. Kao temeljni *interpretativni pravni princip* znači da u slučajevima kada je zakonska odredba otvorena za više od jednog tumačenja, treba izabrati ono tumačenje koje najefikasnije služi u interesu djeteta. Kao *proceduralno pravilo* znači da proces donošenja odluke koja će uticati na određeno dijete ili grupu djece mora uključivati evaluaciju

¹ UN Konvencija o pravima djeteta, član 1.

² Krivični zakonik Republike Srpske, član 146 (Trgovine djecom), "Službeni glasnik Republike Srpske" broj: 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021 i 73/2023)

³ Usaglašeno i sa definicijom iz čl. 4 Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima

svih mogućih efekata (pozitivnih i negativnih) te odluke na dijete i/ili grupu dotične djece koje su (potencijalne) žrtve trgovine ljudima.

Prava djeteta (potencijalne) žrtave trgovine ljudima su: adekvatan i siguran smještaj; zdravstvena zaštita; pravo na obrazovanje; informiranje o pravnom statusu i savjetovanje u segmentu njegovih prava i obaveza na jeziku koji razumije; besplatna pravna pomoć u toku upravnog, krivičnog i drugih postupaka u kojima ostvaruje svoja prava; naknada nematerijalne štete; informacije o mogućnostima i postupku reintegracije.

Planiranje i podrška rehabilitaciji i (re)integraciji je skup radnji koje poduzimaju profesionalci institucije i/ili nevladine organizacije koje su odgovorne/ovlaštene za zaštitu žrtava trgovine ljudima. Ove aktivnosti treba da uključuju najmanje: dubinsku analizu potreba žrtava trgovine ljudima; izradu plana podrške; direktnu pomoć za rehabilitaciju i (re)integraciju djece žrtava trgovine ljudima; informisanje Koordinacionog tijela za borbu protiv trgovine ljudima Brčko distrikta BiH o napretku podrške.

Ovlaštene organizacije označavaju registrovana udruženja ili fondacije (nevladine organizacije) s kapacitetom za zaštitu i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima žrtvama, a koje su zaključile protokol o saradnji u aktivnostima vezanim za podršku žrtvama trgovine ljudima s Ministarstvom sigurnosti BiH.

Posebno osjetljive i ugrožene kategorije djece su: djece koja su, s obzirom na njihovo lično svojstvo, naročito često izloženi kršenju ljudskih prava i drugih prava utvrđenih zakonom (romska djece, socijalnougrožena djece, djece sa invaliditetom, djece koja su socijalno isključena, žrtve nasilja, djece bez roditeljskog staranja, djece iz jednohraniteljskih porodica i dr.)

III OSNOVNI PRINCIPI PROTOKOLA

Protokol se zasniva na četiri osnovna principa Konvencije o pravima djeteta:

1. *Pravo djeteta na život, opstanak i razvoj*
2. *Najbolji interes djeteta*
3. *Nediskriminacija*
4. *Pravo djeteta na učešće-participacija djeteta.*

Neotuđivo pravo na život ima svako dijete, a država ima obavezu da preduzme sve potrebne mjere da osigura njegov opstanak i razvoj, što obuhvata pravo djeteta na fizički, mentalni, duhovni, moralni, psihološki i socijalni razvoj.

Najbolji interes djeteta mora biti od primarnog značaja u svim pitanjima u koja je dijete uključeno ili koja na njega utiču te da ima prednost pred interesom roditelja odnosno staratelja, ustanove ili zajednice, u situacijama kada se ovi interesi razlikuju od interesa djeteta.

Postupanja prema djeci, kao i ostvarivanje njihovih prava, osigurat će se **bez diskriminacije** po bilo kojoj osnovi poput: spola, rase, boje ili etničkog porijekla, dobi, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, socio-ekonomskog statusa, statusa roditelja, spolne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog statusa odnosno lične karakteristike djeteta.

Učešće djeteta - participacija se osigurava tako što dijete mora biti kontinuirano i blagovremeno informisano o svojim pravima, da mu se omogući da izrazi svoje želje, stavove i mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču i to u svim fazama njegove zaštite, na način koji odgovara njegovom uzrastu i razumijevanju situacije. Učešće djeteta mora biti dobrovoljno, organizovano u podržavajućem okruženju i vođeno od strane educiranih stručnjaka. Prema djetetu koje učestvuje u postupku treba se odnositi s pažnjom, osjetljivošću, pravednošću i uvažavanjem tokom cijelog postupka, posebno pazeći na njegovu ličnu situaciju, dobrobit i specifične potrebe, s punim uvažavanjem njegovog fizičkog i psihičkog integriteta (Smjernice Odbora ministara VE o pravosuđu prilagođenom djeci, 2011.).

IV CILJ PROTOKOLA

1. Opšti i posebni ciljevi Protokola

a) **Opšti cilj Protokola je** je uspostavljanje operativnog i efikasnog referalnog mehanizma u Republici Srpskoj koji će osigurati djelotvorne programe prevencije trgovine djecom, pravovremenu proaktivnu identifikaciju i efikasnu multisektoralnu intervenciju podrške i zaštite djece u slučajevima njihove eksploatacije, u skladu sa najboljim interesima djeteta.

Posebni ciljevi Protokola su:

- **razviti i provoditi preventivne programe** kojima se osigurava sigurno i poticajno okruženje za život svakog djeteta, a naročito djece u riziku od svih oblika eksploatacije
- **informisati i educirati** stručnjake koji rade s djecom i za djecu, kao i širu javnost, uključujući i djecu i njihove roditelje odnosno staratelje i osobe koje o njima brinu, o fenomenu trgovine ljudima, kako prepoznati i postupati u slučajevima sumnje da je dijete žrtva nekog od oblika eksploatacije ili to može postati
- uspostaviti **formalizovanu saradnje** među stručnjacima iz relevantnih sektora radi zaštite djece žrtava trgovine ljudima
- **reintegracija** djece žrtava trgovine ljudima
- **stalno praćenje i prikupljanje statističkih podataka** o slučajevima svih oblika eksploatacije djece

V POSTUPANJE NADLEŽNIH INSTITUCIJA

A) VASPITNO-OBRAZOVNE USTANOVE

1. Vaspitno-obrazovna ustanova će iz reda stručnih uposlenika imenovati **Koordinatora za prevenciju i suzbijanje trgovine djecom** (u daljem tekstu: Koordinator) koja će koordinirati aktivnostima predviđenim ovim Protokolom.

2. U cilju prevencije eksploatacije djece ili pravovremenog prepoznavanja i reagovanja na (potencijalnu) trgovinu djece, razredni nastavnik u vaspitno-obrazovnoj ustanovi će u slučajevima **nenajavljenog i neopravdanog izostanka** učenika sa redovne nastave koji traje duže od dva nastavna dana uzastopno, odmah kontaktirati roditelje ili staratelje učenika. Ukoliko je nemoguće ostvariti kontakt sa roditeljima ili starateljima djeteta ili se roditelji ili staratelji u roku od dva radna dana od dana zaprimljenog poziva ne odazovu istom, a dijete i dalje izostaje sa nastave ili postoji sumnja u vjerodostojnost informacija dobijenih od strane roditelja ili staratelja u vezi sa razlozima izostanka učenika sa nastave, razredni nastavnik je dužna po obavijestiti prosvjetnu inspekciju i centar/službu za socijalni rad.

2. Po prijavi ili na osnovu saznanja (neposrednog ili posredno) da postoje indicije da je učenik potencijalno izložen određenim oblicima eksploatacije, uposlenik vaspitno-obrazovne ustanove bez odlaganja obavještava Koordinatora, koji zajedno sa direktorom škole vrši procjenu stanja i shodno tome:

- obavlja **povjerljiv razgovor sa djetetom** u prisustvu stručnog radnika centra za socijalni rad, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu podršku, na način saglasan etici i metodama struke, u prostoriji koja će osigurati privatnost i diskreciju. Važno je da dijete shvati da je njegova sigurnost primarna, te

da se ostale službe uključuju kako bi pružile sigurnost i odgovarajuću zaštitu. Važno je uvjeriti dijete da se sve što ono govori shvata ozbiljno i da na taj način pomaže sebi. Tokom razgovora učenik će se upoznati sa mjerama koje će odgojno-obrazovna ustanova poduzeti u cilju njegove zaštite i pružanje podrške.

- **bez odlaganja obavještava roditelje ili staratelje djeteta**, upoznaje ih sa svim činjenicama i okolnostima koje su ustanovi poznate i o mjerama koje je ustanova poduzela ili će poduzeti. U slučaju sumnje da su roditelj/i ili staratelj/i počinili nasilje nad djetetom direktor vaspitno-obrazovne ustanove će o tome odmah obavijestiti policiju i centar za socijalni rad.

3. Roditelje ili staratelje djeteta koje je žrtva eksploatacije uputiti na moguće oblike u savjetovanja ili stručnu pomoć unutar ustanove ili izvan nje (centar za socijalni rad, centar za mentalno zdravlje, porodična savjetovaništa i slično) sa ciljem podrške i ublažavanja nastalih posljedica kod djeteta usljed njegove eksploatacije.

4. Kada uposlenik vaspitno-obrazovne ustanove uoči povredu na učeniku ili je učeniku vidno narušeno zdravstveno stanje u mjeri koja zahtijeva **hitnu medicinsku intervenciju ili pregled**, a postoji sumnja da je to nastalo kao posljedica njegove izloženosti eksploataciji, ili se prema okolnostima slučaja može pretpostaviti da su takve intervencije ili pregled potrebni, uposlenik vaspitno-obrazovne ustanove odmah obavještava Koordinatora, a u njegovoj odsutnosti dežurnog nastavnika, i/ili poziva službu hitne pomoći i/ili na najbrži mogući način koji ne šteti zdravlju učenika odvodi ili osigurava pratnju **djeteta do ljekara**, zatim sačeka ljekarsku preporuku o daljem postupanju te dolazak roditelja odnosno staratelja djeteta u zdravstvenu ustanovu odnosno, stručnog radnika centra za socijalni rad ako postoji sumnja da su roditelji odnosno staratelji počinili ili su na bilo koji način doprinijeli da se dijete eksploatiše. O poduzetim radnjama u vezi zdravstvenog zbrinjavanja učenika uposlenik vaspitno-obrazovne ustanove sačinjava službenu zabilješku o događaju te dostavlja Koordinatoru a istu proslijeđuje direktoru vaspitno-obrazovne ustanove. Službena zabilješka sadrži podatke o identitetu učenika, vrstama povrede i poduzetim mjerama. Cjelovitu informaciju o okolnostima slučaja, zdravstvenom zbrinjavanju djeteta i drugim mjerama koje je škola poduzela ili će poduzeti, direktor vaspitno-obrazovne ustanove dostavlja centru za socijalni rad, policiji i resornom ministarstvu.

5. Ukoliko se radi o posebno teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju eksploatacije djeteta, vaspitno-obrazovna ustanova neposredno sarađuje sa nadležnom zdravstvenom ustanovom (centar za mentalno zdravlje, savjetovanište za porodicu i sl.) i centrom za socijalni rad u cilju psihofizičkog oporavka djeteta žrtve trgovine ljudima.

6. Učenicima koji su zbog izloženosti eksploataciji propustili određeno školsko gradivo i/ili postižu slabiji uspjeh u školi, vaspitno-obrazovna ustanova osigurava **dodatnu podršku** u savladavanju školskog gradiva, koja je zbog specifičnih okolnosti i potreba ove djece bazirana na individualnom programu nadoknađivanja zaostataka u učenju, kako bi učenik ostvario definisani minimum. Učenicima osnovnog obrazovanja koji su zbog eksploatacije prekinuli redovno školovanje, a radi **sustizanja propuštenih razreda**, osnovna škola koja teritorijalno gravitira prebivalištu djeteta organizuje instruktivnu nastavu i polaganje razrednog ispita po ubrzanom nastavnom planu i programu, o čemu obavještava centar za socijalni rad.⁴

7. O prijavi ili neposrednim saznanjima o eksploataciji djeteta, o preduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama i svojim zapažanjim, vaspitno-obrazovna ustanova sačinjava službenu zabilješku koju na zahtjev dostavlja centru za socijalni rad, policiji i drugim nadležnim organima. Direktor vaspitno-obrazovne ustanove **čuva službene zabilješke** o prijavi i poduzetim mjerama u vezi sa eksploatacijom djeteta u skladu sa važećim propisima.

8. Na zahtjev tužilaštva i policije, vaspitno-obrazovna ustanova dužna je dostaviti svu raspoloživu dokumentaciju koja se odnosi na razrješenje i dokazivanje konkretnog slučaja eksploatacije djece.

9. Ukoliko je prema saznanjima eksploatacija djeteta izvršena od bilo kojeg lica zaposlenog u vaspitno-obrazovnoj ustanovi, ustanova je dužna pokrenuti postupak utvrđivanja svih činjenica i okolnosti radi

⁴ Član 82. Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 81/22)

utvrđivanja odgovornosti počinioca⁵ i udaljiti zaposlenika sa rada⁶, bez obzira na pokretanje, vođenje i ishod postupka pred nadležnim institucijama izvan ustanove.

10. Vaspitno-obrazovna ustanova koja je teritorijalno najbliža prihvatilištu ili sigurnoj kući za žrtve trgovine ljudima ili drugom institucionalnom/vaninstitucionalnom smještaju u kojem je zbrinuto dijete žrtva trgovine ljudima osigurati će djetetu pohađanje redovnog obrazovanja, u prostorijama škole ili putem online nastave, ovisno od procjene djetetove sigurnosti i psihofizičkog stanja.

11. O svim slučajevima eksploatacije djece vaspitno-obrazovna ustanova će voditi evidenciju zaštićenih podataka i izvještaj o tome, na kraju svake školske godine, dostaviti resornom ministarstvu, koje će cjeloviti izvještaj za sve vaspitno-obrazovne ustanove dostaviti Koordinator za borbu protiv trgovine ljudima u Republici Srpskoj.

B) CENTRI/SLUŽBE ZA SOCIJALNI RAD

Kao organ starateljstva, centar/služba za socijalni rad u skladu sa svojim nadležnostima obezbjeđuje 24-satnu dostupnost stručnih radnika i ima obavezu da listu dežurnih stručnih radnika (dežurstva poslije radnog vremena, vikendom i praznicima) sa kontakt podacima ili broj dežurnog telefona redovno dostavlja nadležnoj policijskoj upravi.

U cilju **prevencije eksploatacije djece**, centar/služba za socijalni rad će odmah po prijavi vaspitno-obrazovne ustanove u vezi nenajavljenog ili neopravdanog izostanka djeteta sa nastave, izaći na teren i provjeriti stvarne razloge nepohađanja obrazovanog sistema od strane djeteta. Ukoliko zaposlenik centra/službe socijalne zaštite ocjeni da postoje elementi koji ukazuju na eksploataciju djeteta, obavlja razgovor sa roditeljem ili starateljem djeteta, nalaže im da dijete odmah vrate u obrazovni proces i da prekinu sa iskorištavanjem djeteta, upoznaje ih sa mjerama koje će poduzeti prema njima, te izreče mjeru pojačanog nadzora nad ostvarivanjem roditeljskog staranja. Ukoliko roditelji ili staratelji nastave da dijete izlažu eksploataciji, centar/služba socijalne zaštite poduzima adekvatne mjere u skladu sa odredbama Porodičnog zakona Republike Srpske, što kao krajnju mjeru uključuje i pokretanje krivične odgovornosti za roditelja/staratelja za zanemarivanje i zloupotrebu djeteta.⁷

Kada centar/služba za socijalni rad, na bilo koji način i od bilo koga (putem pisane prijave, dojave telefonom, neposredne usmene prijave, saznanjem iz medija ili tokom postupka koji se vodi pred centrom ili na drugi način) u svom radu dođe do saznanja o eksploataciji djeteta ili ima sumnju da je dijete (potencijalna) žrtva trgovine ljudima, dužan je bez odlaganja poduzeti sve potrebne mjere, u okviru svoje porodično-pravne zaštite, s ciljem pomoći djetetu koje je (potencijalna) žrtva trgovine ljudima.

Ako Centar prilikom neposrednog terenskog rada i/ili redovnog obilaska porodice uoči da postoje elementi koji ukazuju na sumnju da je dijete izloženo eksploataciji, dužan je na licu mjesta procijeniti nivo ugroženosti djeteta u porodici i na temelju toga poduzeti sljedeće mjere:

1. Roditeljima/starateljima koji ne potiču, ne navode, ne posreduju ili ne eksploatišu dijete:

⁵ Član 132. Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske

⁶ Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju Republike Srpske, član 133. stav (4) "Udaljenje zaposlenog sa rada može trajati najduže do tri mjeseca, a u tom roku direktor je dužan da odluči o odgovornosti radnika".

⁷ Porodični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 17/23), član 124. stav (2)

a) upozoriti roditelja/staratelja na propuste u vršenju roditeljskog prava, pružiti uslugu savjetovanja i podrške ili uputiti roditelje/staratelje kod drugog odgovarajućeg pružatelja usluge u vezi sa ispunjavanjem roditeljskih obaveza i odgovornosti te jačati njihove roditeljske kompetencije

d) uključiti porodicu u sistem socijalne zaštite te pružiti pomoć u sređivanju njihovih socijalnih, materijalnih i ličnih prilika i odnosa

e) informisati roditelje odnosno staratelje i posredovati u ostvarivanju prava i pomoći kod drugih subjekata, jedinice lokalne samouprave, humanitarnih i vjerskih organizacija i udruženja.

2. Roditeljima/starateljima koji potiču i zloupotrebljavaju dijete za eksploataciju:

a) izriči odgovarajuću mjeru iz porodično-pravne zaštite (upozorenje na propuste o staranju djeteta⁸, pojačan nadzor nad ostvarivanjem roditeljskog staranja⁹) te ih upozorava da će, u slučaju ponovnog izlaganja djeteta eksploataciji, pokrenuti vanparnični postupak za oduzimanje prava roditelju da živi s djetetom ili postupak za oduzimanja roditeljskog staranja

b) imenovati djetetu/žrtvi posebnog staratelja u slučajevima kada se procijeni da su interesi roditelja u suprotnosti s interesima djeteta i kada roditelji/staratelji zanemaruju brigu o djetetu ili ga zlostavljaju

c) u slučaju sumnje na seksualnu eksploataciju djeteta od strane roditelja odnosno staratelja ili da se dijete potiče na istu, ili stručni radnici procjene da su zbog prosjačenja i drugih oblika eksploatacije život i zdravlje djeteta ozbiljno ugroženi u porodici u kojoj živi i da postoje obilježja krivičnog djela trgovine djecom, centar/služba socijalne zaštite bez odlaganja izuzima dijete iz porodice (ukoliko je potrebno osoblje centra/službe socijalne zaštite može zatražiti asistenciju policije), postavlja mu posebnog staratelja, zbrinjava dijete u prihvatilište ili ovlaštenu sigurnu kuću za žrtve trgovine ljudima i osigurava mu pružanje odgovarajuće brige. Odluka o postavljanju staratelja djeteta, planu staranja, obimu ovlaštenja i osiguravanju smještaja djeteta trebaju biti obuhvaćene jednim aktom – rješenjem, koje se donosi u skladu sa Porodičnim zakonom Republike Srpske. Protiv roditelja odnosno staratelja koji potiču i/ili eksploatišu djecu, centar/služba socijalne zaštite će bez odlaganja podnijeti službenu prijavu policiji odnosno tužilaštvu, a po procjeni pokrenuti i vanparnični postupak pred nadležnim sudom za oduzimanje prava roditelju da živi s djetetom odnosno za oduzimanja roditeljskog staranja.

Centar može zaprimiti prijavu na sumnju za trgovinu djecom, u pismenom ili usmenom obliku. Prilikom zaprimanja prijave stručni radnik, u neposrednom kontaktu s podnosiocem prijave ili putem telefona, prikuplja sve relevantne podatke o:

- a) djetetu (identitet, uzrast, spol, opis odjeće i obuće i dr. karakteristike i obilježja koja mogu pomoći za lakše prepoznavanje djeteta)
- b) lokaciji, odnosno adresi na kojoj se dijete nalazi ili je posljednji put viđeno
- c) da li je ozlijeđeno ili je u riziku od ozljeđivanja
- d) da li je dijete samo ili je u pratnji odrasle osobe i ukoliko jeste, kako izgleda odrasla osoba, kako se ponaša prema djetetu odnosno, kakve aktivnosti obavlja
- e) da li postoje očigledni pokazatelji koji ukazuju na eksploataciju djeteta ili zloupotrebu djeteta
- f) druge okolnosti u kojima se dijete nalazi.

Odmah nakon zaprimljene prijave, Centar obavještava policiju, zahtijeva aistenciju i zajednički izlaze na lice mjesta. Ukoliko zaprimljeni podaci ukazuju na postojanje sumnje da je djetetu teško

⁸Porodični zakon FBiH, član 151.

⁹Ibid, Nadzor nad ostvarivanjem roditeljskog staranja, član 152.

stav 1.: „Ako su roditelji zanemarili staranje o zdravlju i odgoju djeteta, ili kada je roditeljima potrebna pomoć u odgoju djeteta, organ starateljstva odredit će nadzor nad ostvarivanjem roditeljskog staranja koji će trajati dok to bude u interesu djeteta a najkraće tri mjeseca.“ stav 2.: „U odluci o nadzoru organ starateljstva utvrdit će program nadzora i odrediti osobu koja će pratiti razvoj djeteta, kontrolirati postupke roditelja, podnositi periodične izvještaje organu starateljstva i poduzimati drugu mjeru u interesu djeteta. Ova osoba mora ispunjavati uvjete za staratelja.“

narušeno zdravlje ili da je ozlijeđeno, Centar odmah obavještava i službu hitne pomoći. Na licu mjesta, stručni radnik Centra uspostavlja neposrednu komunikaciju s djetetom, roditeljima ili drugim osobama zatečenim s djetetom, osigurava asistenciju u zaštiti djetetove fizičke sigurnosti, odvodi dijete na ljekarski pregled u najbližu zdravstvenu ustanovu radi utvrđivanja zdravstvenog stanja djeteta i ovisno od trenutnih okolnosti poduzima sve potrebne radnje za adekvatno zbrinjavanje djeteta prihvatilište ili ovlaštenu sigurnu kuću za žrtve trgovine ljudima ili u drugi adekvatan institucionalni/alternativni oblik smještaja. Odmah nakon smještaja, putem postojećih zavoda ili ovlaštenih nevladinih organizacija za pružanje pravne pomoći, centar/služba za socijalni rad obezbjeđuje djetetu (potencijalnoj) žrtvi trgovine ljudima pravnog zastupnika koji će ga zastupati u upravnim, parničnim i krivičnim postupcima.

Ako se dijete zatečeno u eksploataciji nalazi u pratnji odrasle osobe koja se predstavlja da je roditelj/staratelj djeteta, stručni radnik centra/službe za socijalni rad će uz asistenciju policije **utvrditi identitet** roditelja odnosno staratelja. Ako roditelj odnosno staratelj ne može na licu mjesta dokazati svoj identitet i odnos s djetetom, policijski službenik **odvodi odraslo lice** u službene prostorije policije radi utvrđivanja njenog identiteta, a stručni radnik centra **odvodi dijete na medicinski pregled** u najbližu zdravstvenu ustanovu, a zatim ga **zbrinjava adekvatan oblik smještaja** (ovlaštena sigurna kuća, ustanove socijalne zaštite, dječija sela i sl.)

Ako se utvrdi da roditelj odnosno staratelj djeteta i/ili dijete koje je (potencijalna) žrtva eksploatacije ima prebivalište u drugoj općini/gradu, stručni radnik centra/službe za socijalni rad bez odlaganja obavještava centar za socijalni rad na čijem području dijete ima prebivalište o slučaju eksploatacije djeteta i osigurava trenutnu zaštitu i sigurnost djetetu do dolaska stručnih radnika mjesno nadležnog Centra, koji zatim poduzimaju dalje radnje na zaštiti i zbrinjavanju djeteta.

Odmah nakon zbrinjavanja djeteta stručni radnik obavlja razgovor s djetetom u vezi s činjenicama koje se odnose na njegov identitet, razloge, intenzitet i kontinuitet izloženosti djeteta eksploataciji i drugim oblicima nasilja nad djetetom. Ako dijete odbije da razgovara ili njegovo ponašanje ukazuje na činjenicu da još uvijek nije spremno na to, razgovor s djetetom se odgođa izvjesno vrijeme, o čemu odlučuje postupajući stručni radnik (voditelj slučaja);

Stručni radnik centra/službe za socijalni rad obavezan je da se prilikom zbrinjavanja djeteta (potencijalne) žrtve u institucionalni/alternativni smještaj odnosno ovlaštenu sigurnu kuću, pridržava svih propisanih procedura i pravila za smještaj djeteta u ovu ustanovu. Nakon zbrinjavanja djeteta, voditelj slučaja u centru/službi za socijalni rad, u koordinaciji sa uposlenicima ustanove gdje je dijete smješteno, aktivno i kontinuirano učestvuje u izradi hitne procjene potreba djeteta, te kratkoročnog i dugoročnog individualnog plana brige za dijete.

U kontaktu s djetetom (potencijalnom) žrtvom trgovine ljudima stručni saradnici centra/službe za socijalni rad postupaju sa posebnom senzibilnošću, ne osuđuju dijete i pokazuju posebno razumijevanje u vezi s problemom eksploatacije djece.

Centar/služba socijalne zaštite je obavezan da osigura da dijete (potencijalna) žrtva eksploatacije, u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima, učestvuje u izradi individualnog Plana zaštite za dijete, koji uključuje mobilizaciju i korištenje svih resursa u zajednici za unapređenje stanja djeteta i njegove porodice. Posebna pažnja se posvećuje intervencijama u oblastima: zaštite mentalnog zdravlja, obrazovanja djeteta žrtve, razvijanju i unapređenju odnosa djeteta sa članovima porodice, poboljšanju stambene situacije porodice, društvene integracije djeteta i porodice, osiguranje materijalne egzistencije porodice, i sl. Prilikom izbora intervencija, voditelj slučaja će se rukovoditi principima najmanje restriktivne intervencije, uz puno i u najvećoj mogućoj mjeri saradničko učešće djeteta i porodice u postavljanju ciljeva i planiranju usluga.

O svim poduzetim mjerama i aktivnostima zaštite djeteta (potencijalne) žrtve eksploatacije stručni radnik sačinjava posebnu službenu zabilješku.

Centar/služba socijalne zaštite vodi evidenciju o djeci (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima koja uključuje: broj zaprimljenih prijava, broj intervencija, broj djece zatečene u prosjačenju i drugim oblicima eksploatacije razvrstane po spolu i uzrastu, broj djece žrtava eksploatacije koja su zbrinuta u prihvatilište, institucionalni/alternativni smještaj odnosno u ovlaštenu sigurnu kuću (podatak razvrstan po spolu i uzrastu i obliku eksploatacije), broj izrečenih mjera pojačanog nadzora i upozorenja roditelja odnosno staratelja u predmetima prosjačenja i eksploatacije djeteta, mjere i aktivnosti zaštite djeteta i sl.

Na traženje tužilaštva ili policije, centar/služba za socijalni rad je dužan da odmah dostavi svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjenje i dokazivanje eksploatacije djeteta, koja uključuje i izvještaj socijalnog radnika, voditelja slučaja o izrečenim mjerama porodično-pravne zaštite, nalaz i mišljenje psihologa te drugu dokumentaciju o izvršenju preduzetih mjera.

U slučaju da je po saznanju, dijete eksploatisano od strane zaposlenog u centru/službi za socijalni rad, ustanova će odmah pokrenuti postupak utvrđivanja svih činjenica vezanih za tu okolnost radi utvrđivanja odgovornosti počinioca, bez obzira na pokretanje, vođenje i ishod postupka koji se vodi pred drugim institucijama.

C) ZDRAVSTVENE USTANOVE

Zdravstvena ustanova dužna je, radi očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja djece (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima, ali i sanacije nastalih povreda, osigurati djetetu adekvatnu, sveobuhvatnu i bezuslovnu zdravstvenu zaštitu u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti¹⁰.

Kada ljekar ili drugi zdravstveni radnik u zdravstvenim ustanovama tokom obavljanja zdravstvenog pregleda djeteta dođe do saznanja ili ima sumnju da je dijete bilo izloženo nekom od oblika eksploatacije, potrebno je:

- Posebno pažljivo i empatično obaviti razgovor sa djetetom za koje se sumnja da je (potencijalna) žrtva trgovine ljudima, ohrabriti ga da mu se povjeri o postojanju eksploatacije i saznati što više okolnosti u vezi sa njegovim kompletnim zdravstvenim stanjem
- Bez odlaganja izvršiti prijavu policiji i centru/službi za socijalni rad o činjenicama koje ukazuju na sumnju da je dijete bilo izloženo eksploataciji, ukoliko o tome već nisu upoznati. **Prijava** se može podnijeti **pismeno ili usmeno**. Ako se prijava vrši putem telefona ista će se u roku od 48 sati dostaviti i u pisanom obliku. Prijava treba da sadrži sve podatke o djetetu i porodici koji su u tom momentu poznati zdravstvenom radniku, odnosno službi koja vrši prijavu, kao i razloge za sumnju na eksploataciju djeteta.
- Obaviti kompletan i sveobuhvatan zdravstveni pregled djeteta, bez obzira na status zdravstvenog osiguranja, primjenjujući pristup osjetljiv na stres i traumu, utvrditi uzroke i načine nastanka povrede, psihotraume, a u slučaju potrebe uputiti dijete (potencijalnu žrtvu) na dalju specijalističku obradu ili savjetovanje. Ako je dijete (potencijalna) žrtva seksualne eksploatacije, zdravstveni pregled se obavlja **po nalogu tužitelja**, u prisustvu roditelja/staratelja (izuzev ako njihovi interesi nisu u suprotnosti sa interesima djeteta) i socijalnog radnika.

¹⁰ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 57/2022

- Zdravstveni pregled obaviti uz usmenu informisanu saglasnost djeteta (potencijalne) žrtve, odnosno njegovog roditelja ili staratelja ukoliko dijete zbog starosne dobi i/ili razvojnih mogućnosti nije sposobno dati takav pristanak. Ako zdravstveni radnik smatra da odbijanje predložene zdravstvene usluge od strane roditelja ili staratelja djeteta nije u najboljem interesu djeteta obavezan je da o tome odmah pismenim putem obavijesti direktora zdravstvene ustanove, koji obavještava bez odlaganja nadležni centar/službu za socijalni rad.¹¹ Maloljetni pacijent je uključen u donošenje odluke o pristanku na predloženu medicinsku mjeru u skladu s njegovom zrelošću i sposobnošću za rasuđivanje, nakon što su mu od zdravstvenog radnika pružene sve informacije o njegovom zdravstvenom stanju i predloženoj medicinskoj mjeri, na jeziku razumljivom djetetu. U slučaju da dijete odbije zdravstveni pregled, a ne postoji potreba za hitnim pregledom (npr. ozljeda, infekcija), pregled se može odgoditi dok se dijete ne pripremi za pregled.
- Izdati ljekarski nalaz i drugu medicinsku dokumentaciju, uključujući i ozljedni list za dijete (potencijalnu) žrtvu, bez plaćanja participacije ili cijene za pruženu zdravstvenu uslugu.
- U zdravstveni karton pacijenta - djeteta (potencijalne) žrtve evidentirati sve činjenice i okolnosti u vezi sa zdravstvenim stanjem djeteta, posebno detaljan opis zadobijenih povreda ako su uočene kod djeteta.
- Ako je medicinski pregled djeteta (potencijalne) žrtve obavljen u zdravstvenoj ustanovi u kojoj nije dostupan zdravstveni karton djeteta (službi hitne medicinske pomoći ili za vrijeme rada dežurnih ekipa u službi porodične medicine) podaci o zdravstvenom stanju se evidentiraju u Protokol zdravstvene službe koja je obavila pregled, koja naknadno, službenim putem, evidentirane podatke dostavlja u zdravstvenu ustanovu u kojoj se nalazi zdravstveni karton djeteta pacijenta, radi naknadnog upisa podataka.
- Ako je dijete (potencijalna) žrtva trgovine ljudima došla u pratnji zaposleniku centra/službe za socijalni rad, sve informacije o zdravstvenom stanju djeteta dostavljaju se zaposleniku centra/službe za socijalni rad odmah nakon medicinskog pregleda, ili naknadno po pismenom zahtjevu nadležnog centra/službe.
- U slučaju da je po saznanju, dijete eksploatisano od strane zaposlenog u zdravstvenoj ustanovi, ustanova će odmah pokrenuti postupak utvrđivanja svih činjenica vezanih za tu okolnost radi utvrđivanja odgovornosti počinioca, bez obzira na pokretanje, vođenje i ishod postupka koji se void pred drugim institucijama.
- Na zahtjev policije i pravosudnih organa zdravstvena ustanova dostavlja cjelokupnu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje krivičnog djela. Ovi Podaci su povjerljivi i dostavljaju se kao službena tajna.¹²
- O svim slučajevima (potencijalne) trgovine djecom voditi odgovarajuću evidenciju zaštićenih podataka, i izvještaj o tome jednom godišnje dostaviti Institutu za javno zdravstvo.

D) POLICIJA

Ovim protokolom uređuje se postupanje pripadnika MUP Republike Srpske (u daljem tekstu: policija) kod prijave eksploatacije djece.

Policija ima značajnu ulogu u prevenciji, suzbijanju i zaštiti djece od svih oblika eksploatacije. Na osnovu zakonskih ovlaštenja predviđenih Krivičnim zakonikom Republike Srpske, Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske, Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Zakonom o policiji i unutrašnjim poslovima kao i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji između ostalih, regulišu i problematiku prosjačenja i drugih oblika eksploatacije djece, policija je obavezna preduzeti sve neophodne mjere i radnje u cilju zaštite djeteta žrtve trgovine ljudima, omogućiti mu pristup medicinskoj i drugim oblicima pomoći, te

¹¹ Član 43. stav (7) Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 57/2022)

¹² Član 45. Stav (5) Zakona o zdravstvenoj zaštiti

preduzeti uviđajne i druge mjere i radnje u cilju zaštite djeteta žrtve, dokumentovanja slučaja i prosljeđivanja informacije nadležnom tužilaštvu ukoliko ima elemenata krivičnog djela (naročito: trgovine ljudima, zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika, teška tjelesna povreda djeteta ili maloljetnika i sl.), te koordinacije aktivnosti sa centrom za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama i ustanovama za smještaj i zbrinjavanje djece (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima.

Članovi porodice, subjekti zaštite, kao i zaposleni u obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim ustanovama, kao i svaki drugi građanin, dužni su odmah nakon saznanja da je dijete eksploatisano ili da postoje osnovi sumnje da je izvršena eksploatacija djeteta u svrhu trgovine djecom prijaviti to policiji.

Prijave za eksploataciju djeteta podnosi se policiji na **broj telefona 122** ili **neposredno**, dolaskom u policijsku stanicu. Podnosilac prijave može ostati anoniman.

Policija je dužna zaprimiti prijavu¹³ i tom prilikom prikupiti što više **relevantnih podataka** koji se odnose na:

- a) lokaciju odnosno adresu na kojoj je dijete primijećeno ili zatečeno;
- b) identitet djeteta, ukoliko je poznat prijavitelju;
- c) opisne karakteristike djeteta: spol, starost, izgled, opis odjeće i obuće i dr. karakteristike i specifičnosti koje mogu pomoći za lakše prepoznavanje djeteta;
- d) aktivnosti i okolnosti u kojima je dijete primijećeno;
- e) da li je dijete pod nadzorom odrasle osobe i ukoliko jeste, kako izgleda odrasla osoba, kako se ponaša odnosno, kakve aktivnosti ona obavlja;
- f) druge okolnosti koje mogu biti od značaja za dalju procjenu.

Odmah po zaprimanju prijave o eksploataciji djeteta ili po neposrednom saznanju, uniformisana policija odmah, bez odgađanja, o zaprimljenoj prijavi obavještava centar za socijalni rad odnosno, dežurnog stručnog radnika (ukoliko je prijava zaprimljena van radnog vremena centra za socijalni rad) i upućuje najmanje **dva uniformisana policijska službenika** (ukoliko je moguće različitog spola) na mjesto događaja.

Ukoliko se iz same prijave eksploatacije djeteta može zaključiti da postoje elementi krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti (npr. trgovina djecom, krivična djela protiv spolnog integriteta djeteta i dr.) policija će pristupi prikupljanju dokaza i dokumentovanju krivičnog djela i obavijestiti nadležno tužilaštvo radi poduzimanja daljih mjera i radnji.

Dolaskom na mjesto događaja policijski službenik će spriječiti počinioca eksploatacije u sprovođenju daljeg iskorištavanja djeteta, zaštititi sigurnost djeteta (potencijalne) žrtve trgovine djecom, ako je neophodna urgentna medicinska pomoć djeteta pozvati hitnu pomoć ili će sami organizovati prevoz do najbliže zdravstvene ustanove, **asistirati socijalnom radniku** centra za socijalni rad u preduzimanju mjera za zbrinjavanje i zaštitu djeteta, koja uključuje pratnju do prve zdravstvene ustanove i prihvatilišta odnosno sigurne kuće za žrtve trgovine ljudima. Ukoliko je dijete zatečeno sa licem za koje se može pretpostaviti da je punoljetno, policijski službenik će u skladu sa Zakonom o policiji i unutrašnjim poslovima izvršiti provjeru odnosno, utvrđivanje identiteta punoljetnog lica i sa njim posebno obaviti razgovor kako bi utvrdilo sljedeće:

- a) prebivalište ili boravište odrasle osobe koja je u pratnji djeteta;
- b) pravni status odrasle osobe (državljanstvo, boravišna dozvola i dr.);
- a) odnos odrasle osobe sa djetetom (ili drugom uključenom djecom);

¹³ Član 54. Zakona o policiji i unutrašnjim poslovima („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 57/2016, 110/2016, 58/2019, 82/2019, 18/2022 - odluka US i 55/2023

- b) da li ima pokazatelja da odrasla osoba u pratnji djeteta iskorištava dijete/cu za vršenje krivičnih djela ili prekršaja?
- c) da li postoje pokazatelji da je odrasla osoba pod prismotrom druge/ih punoljetnih osoba eksploatatora ili je žrtva krivičnog djela ili prekršaja?

Kada se na osnovu obavljenog razgovora sa punoljetnim licem koje je u pratnji djeteta utvrdi da postoji osnovi sumnje da je **počinjeno krivično djelo trgovine djecom**, policijski službenik će u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske, Krivičnom zakonikom Republike Srpske i Zakonom o policiji i unutrašnjim poslovima utvrditi činjenice, prikupiti dokaze i dokumentovati događaj.

O izvršenoj eksploataciji koja je učinjena na štetu djeteta policija odmah obavještava i nadležnog javnog tužioca, nakon čega istome uz izvještaj dostavlja prikupljene dokaze i procjenu rizika za sigurnost djeteta žrtve.

Ako nadležni javni tužilac zaključi da je dijete žrtva krivičnog djela, sa djetetom će se postupati u skladu sa Zakonom o postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske.

Ako nadležni javni tužilac zaključi da prijavljeno djelo nije krivično djelo, već prekršaj, policijski službenici će postupati u skladu sa Zakonom o prekršaja Republike Srpske.

Ako je dijete žrtva seksualne eksploatacije, policijski službenik će zavisno od situacije, po naredbi javnog tužioca, dijete uputiti na tjelesni pregled, o čemu se sačinjava zahtjev za ljekarski pregled u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi.

Transporsrt djeteta do odgovarajuće zdravstvene ustanove, prihvatišta ili sigurne kuće obavlja se u vozilu koje nije vidljivo označeno sigurnosnom agencijom, u pratnji imenovanog staratelja djeteta. Prilikom pratnje djeteta do zdravstvene ustanove, mora se voditi računa da u pratnji djeteta, ukoliko se radi o žrtvi ženskog spola, bude i policijska službenica.

O svim preduzetim mjerama i radnjama policijski službenik sačinjava **službenu zabilješku**. U slučaju smještaja djeteta-žrtve prosjačenja u prihvatilište ili sigurnu kuću za žrtve trgovine ljudima, policijski službenik štiti **tajnost podataka** koji podrazumijeva neodavanje lokacije gdje se dijete-žrtva nalazi

E) OKRUŽNA JAVNA TUŽILAŠTVA

Odmah po saznanju da postoje osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo trgovine djecom, okružni javni tužilac poduzima potrebne mjere sa ciljem njegovog otkrivanja, pronalaženja osumnjičenog, rukovođenja i nadzora nad istragom koju sprovedu policijske agencije.

Postupanje i saradnja okružnog javnog tužioca i policijskih službenika u otkrivanju krivičnog djela trgovine djecom i počinioca, u postupku preduzimanja radnji dokazivanja u toku provođenja istrage (bez obzira da li je naređena istraga) i u postupku posebnih istražnih radnji se odvija u skladu sa *"Uputstvo o postupanju tužioca i ovlaštenog službenog lica u otkrivanju krivičnog djela, počinioca i provođenju istrage"* (16.03.2023.). Istragu vodi tužitelj koji je stekao posebna znanja iz oblasti prava djeteta i krivičnopravne zaštite maloljetnih osoba. Tužilac osigurava zakonitost prikupljenih dokaza, te se trudi da osigura sveobuhvatnu istragu i minimizira oslanjanje na iskazu djeteta žrtve.

Djeca žrtve, njihovi roditelji ili staratelji i zakonski zastupnici, koliko je to moguće i prikladno, od strane postupajućeg okružnog javnog tužioca pravovremeno i primjereno su informisani o: optužnici podignutoj protiv osumnjičenog, ili, ako to nije učinjeno, o obustavi postupka; toku i rezultatima istrage; toku predmeta; statusu osumnjičenog ili optuženog, uključujući informacije o eventualnom

puštanju uz jamčevinu, privremenom ili uvjetnom puštanju na slobodu, bijegu od pravde ili u slučaju smrti; dostupnim dokazima; njihovoj ulozi u postupku; njihovom pravu na izražavanje mišljenja i bojazni u vezi s postupkom; vremenskom rasporedu predmeta; pravu na ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u toku krivičnog postupka (i) svim odlukama, uključujući i privremene odluke, ili barem onih koje se tiču njihovih interesa; alternativnih građanskih postupaka ili drugih postupaka.

U krivičnom postupku u kojem se dijete pojavljuje kao žrtva odnosno kao svjedok krivičnog djela učinjenog na štetu djeteta, uključujući i krivičnog djela trgovine djecom, pri provođenju procesnih radnji okružno javnotužilaštvo postupa hitno. U skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, okružno javno tužilaštvo:

- posebno obazrivo se odnosi prema djetetu žrtvi/svjedoku, imajući u vidu njegov uzrast, osobine njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na budući život, odgoj i razvoj;
- saslušanje djeteta žrtve/svjedoka obavlja se uz pomoć pedagoga, psihologa ili druge stručne osobe, u posebno prilagođenim prostorijama u tužilaštvu odnosno sudu a po mogućnosti i u stanu ili drugom prostoru u kojem dijete boravi ili u centru/službi za socijalni rad, najviše dva puta;
- saslušanje djeteta žrtve /svjedoka obavlja se putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, a bez prisustva tužitelja ili ovlaštene službene osobe u prostoriji gdje se dijete žrtva/svjedok nalazi;
- dijete žrtva krivičnog djela trgovine djecom se ne suočava sa osumnjičenim odnosno optuženim;
- prepoznavanje osumnjičenog odnosno optuženog od strane djeteta žrtve/svjedoka, u svim fazama postupka, vrši se na način koji u potpunosti onemogućava da osumnjičeni odnosno optuženi vidi dijete.

Osim prava koje su propisane odredbama *Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske*, kada je god to moguće djetetu/žrtvi trgovine ljudimase obezbijeđen je pravni zastupnik.

Djeci koja su ozbiljno fizički ili psihički traumatizirana djelom i okolnostima pod kojim je djelo izvršeno, ili pate od ozbiljnih psihičkih poremećaja koji ga čine izuzetno osjetljivim, u svim fazama krivičnog postupka (prije, u toku i nakon saslušanja) se obezbjeđuje psihosocijalna pomoć i podrška, a u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka određuju se i druge mjere zaštite.

VI OBLICI, NAČIN I SADRŽAJ SARADNJE

Sva tijela i profesionalci koji rade na poslovima zaštite djece u Republici Srpskoj:

- djeluju partnerski i uspostavljaju učinkovitije i efikasnije načine saradnje i razmjene podataka koji su značajni za konkretan slučaj eksploatacije djece
- u slučaju prijave ili obavijesti o eksploataciji djeteta svaka potpisnica Protokola osigurati će drugom nadležnom postupajućem tijelu odgovarajuće podatke o slučaju, a radi potpunog uvida u prethodno poduzete aktivnosti s ciljem sveobuhvatne zaštite djeteta
- uspostavljaju saradnju sa drugim učesnicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći odnosno, zaštititi dijete, a prema potrebi održavaju konsultativne sastanke slučaja (konferenciju slučaja) radi koordinacije postupanja te planiranja dugoročnog osiguranja djetetovih potreba.

VII PRAĆENJE PRIMJENE PROTOKOLA

Svako nadležno ministarstvo, koje u okviru svojih nadležnosti preduzima mjere I aktivnosti u zaštiti djece izložene nekom od oblika eksploatacije djece, obavezno je pratiti provođenje ovog Protokola.

Izveštaj o primjeni Protokola svako ministarstvo će dostaviti Ministarstvu porodice, omladine i sporta Republike Srpske, najkasnije do 31.03. tekuće godine za narednu godinu.

Na osnovu podataka prikupljenih od nadležnih ministarstava, Ministarstvu porodice, omladine i sporta Republike Srpske će objediniti izveštaj i kao cjeloviti document dostaviti Koordinatoru za borbu protiv trgovine ljudima Republike Srpske I Vladi Republike Srpske..

VIII ZAVRŠNE ODREDBE

Potpisivanjem ovog Protokola resorna ministarstva I okružna javna tužilaštva dužna su da upoznaju sve službe I ustanove iz svoje nadležnosti s činjenicom njegovog donošenja, da mu obezbijede njegovu dostupnost, kao i da poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljednje primjene.

Sve nadležne institucije, ustanove I službe koje su odgovorne za primjenu Protokola, potpisom ovlaštenog lica će potvrditi upoznatost s njegovim odredbama i preuzeti odgovornost za njegovu primjenu.

Ovaj Protokol će se objaviti u "Službenom glasniku Republike Srpske".

P O T P I S N I C I